

Sygn. akt V CSKP 8/21

POSTANOWIENIE

Dnia 25 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)
SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)
SSN Maria Szulc

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z wniosku L. K.
przy uczestnictwie L. G.
o pozbawienie prawa prowadzenia działalności gospodarczej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 25 lutego 2021 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 12 września 2018 r., sygn. akt XIX Ga (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Na wniosek L. K. z dnia 9 grudnia 2016 r. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2017 r., pozbawił na okres lat 10 uczestnika postępowania L. G. prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu.

Jak ustalił Sąd Rejonowy, wnioskodawcy przysługuje wobec spółki Przedsiębiorstwo I. Sp. z o.o. w P., której prezesem zarządu jest L. G. wierzytelność w kwocie 111 603, 83 złotych tytułem należności głównej

potwierdzoną tytułem wykonawczym - wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 kwietnia 2002 r. wydanym w sprawie XIV GC (...), opatrzonym klauzulą wykonalności z dnia 6 czerwca 2002 r. Według Sądu, podstawy do ogłoszenia upadłości spółki I. powstały najpóźniej w 2002 r. W tym czasie spółka ta posiadała nieuregulowane zobowiązania wobec wnioskodawcy oraz Banku (...) S.A. w W.. Postanowieniem z dnia 21 listopada 2003 r. Sąd Rejonowy w K. umorzył na podstawie art. 34 ust. 1 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (Dz.U. 1934.93.836 ze zm.) Prawo o postępowaniu układowem postępowanie otwarte postanowieniem tego Sądu z dnia 18 lutego 2002. W 2004 r. kilkakrotne wnioski zarządu spółki I. o ogłoszenie upadłości zostały prawomocnie zwrócone. Postępowania egzekucyjne toczące się w 2012 r. przeciwko tej spółce nie odniosły skutku.

Sąd Rejonowy podkreślił, że w sprawie znajdują zastosowanie przepisy ustawy Prawo upadłościowe w brzmieniu po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2015 r., poz. 978 ze zm. - dalej jako pr. restr.), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2016 r., gdyż wniosek wierzyciela o orzeczenie wobec uczestnika postępowania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej wpłynął do Sądu Rejonowego w dniu 9 grudnia 2016 r., czyli po dacie wejścia w życie przepisów wskazanej ustawy. Zatem brak jakichkolwiek podstaw, aby w niniejszej sprawie stosować przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. prawo o postępowaniu układowym.

Według Sądu Rejonowego, nie jest również uzasadniony podnoszony przez uczestnika postępowania zarzut przedawnienia wniosku o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w trybie art. 367 Prawa upadłościowego. Należy bowiem mieć na uwadze, że zgodnie z art. 377 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz. U. z 2020.1228 ze zm. - dalej jako p.u.) w brzmieniu obowiązującym w niniejszej sprawie tj. od 1 stycznia 2016 r. (art. 456 pr. restr.), w przypadku, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości nie był złożony nie orzeka się zakazu, o którym mowa w art. 373 w terminie trzech lat od dnia ustania stanu niewypłacalności albo wygaśnięcia obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez daną osobę. Przy czym, jeżeli chodzi o uczestnika postępowania

powyższy termin nie znajduje zastosowania, ponieważ jak wynika z dokonanych ustaleń spółka Przedsiębiorstwo [...] I. Spółka z o.o. w P. wciąż jest niewypłacalna (toczą się w stosunku do niej bezskuteczne postępowania egzekucyjne, a część egzekucji umorzono z uwagi na brak majątku), a L. G. nadal pełni funkcję prezesa zarządu spółki. Zatem w sprawie nie zostały spełnione przesłanki z art. 377 p.u.

Zdaniem Sądu Rejonowego, uczestnik na skutek rażącego niedbalstwa nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości a wnioski wcześniej złożone zostały zwrócone, przez co nie wywołały żadnych skutków prawnych

Od postanowienia Sądu pierwszej instancji apelację złożył uczestnik, który zaskarżył postanowienie w całości i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku, względnie uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi rejonowemu oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika postępowania kosztów postępowania według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 12 września 2018 r. Sąd Okręgowy w K. orzeczonego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej skrócił do lat trzech.

Sąd drugiej instancji podzielił dotychczasowe ustalenia. Bezprawność stanu, który polega na niezgłoszeniu w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości trwa od dnia upływu obowiązującego w dacie pierwszego wystąpienia stanu niewypłacalności dłużnika ustawowego terminu do zgłoszenia takiego wniosku, aż do dnia, w którym taki wniosek zostanie skutecznie zgłoszony albo ustanie stan niewypłacalności. Nie wolno zatem badać i przypisywać winy dłużnikowi tylko na chwilę pierwszego wystąpienia stanu niewypłacalności bądź na pierwszy dzień po upływie ustawowego terminu do złożenia wniosku. Dlatego Sąd Okręgowy przyjął, że legitymację do złożenia wniosku, o którym mowa w art. 373 p.u., ocenia się według przepisów z dnia jego złożenia, pod kątem istnienia takiego środka prawnego oraz ustawowych przesłanek do orzeczenia pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej. Trafnie zatem stwierdził Sąd Rejonowy, że w niniejszej sprawie powinny znaleźć zastosowanie przepisy prawa upadłościowego w brzmieniu po dniu 1 stycznia 2016 r., skoro wniosek wierzyciela wpłynął w grudniu 2016 r. - a więc po dacie wejścia w życie obecnych przepisów

Uznał, że pełne uzasadnienie powyższego stanowiska wynika bezpośrednio z treści art. 452 ust.2 i 3 Prawa restrukturyzacyjnego.

Sąd Okręgowy podzielił też stanowisko Sądu pierwszej instancji, że nie doszło do przedawnienia orzekania zakazu, albowiem spółka I. Sp. z o.o. była od lat i jest obecnie nieprzerwanie niewypłacalna. Jeśli zatem zdarzenia będące przesłanką zastosowania określonego przepisu, miały miejsce zarówno przed, jak i po nowelizacji prawa upadłościowego, to oczywistym jest, że stosuje się przepis znowelizowany w brzmieniu najbardziej aktualnym.

Odnosząc się do czasowego wymiaru pozbawienia uczestnika prawa wykonywania prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub w ramach spółki cywilnej oraz pełnienia określonych funkcji Sąd Okręgowy uwzględniając podniesione w apelacji argumenty uznał, że termin zakazu był w okolicznościach sprawy zbyt długi, a właściwym i uzasadnionym będzie orzeczenie zakazu na trzy lata.

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone postanowienie w tej części i oddalił apelację uczestnika w pozostałym zakresie.

Uczestnik postępowania L. G. wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w części pozbawiającej go na okres trzech lat prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub w stowarzyszeniu. Zarzucił w niej naruszenie prawa materialnego - art. 452 ust. 2 i 3 pr. restr. przez orzeczenie wobec uczestnika postępowania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej i innych sankcji opisanych w art. 373 p.u. na podstawie przepisu art. 377 tej ustawy w wersji obowiązującej od dnia 1 stycznia 2016 r., podczas gdy w przedmiotowej sprawie rozpatrywanie wniosku wierzyciela powinno odbywać się na podstawie art. 377 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, w wersji obowiązującej do dnia 2 maja 2009 r., tj. do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Uczestnik na tej podstawie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w

zakresie punktu pierwszego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że stan niewypłacalności spółki I., której prezesem zarządu uczestnik oraz zaniechanie w złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości stanowiące podstawę orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej miały miejsce zarówno przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne tj. przez dniem 1 stycznia 2016 r. jak i po tym dniu.

Do takiego permanentnego trwania przedsiębiorcy w stanie niewypłacalności nawiązał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2020 r. (sygn. akt III CZP 61/19, nie publ.). Podniósł w nim, że stanowi to istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2011 r., III CZP 23/11), a niewypłacalny dłużnik, który nie decyduje się na uruchomienie procedury upadłościowej, lecz nadal występuje w obrocie gospodarczym, zaciągając nowe zobowiązania, narusza reguły lojalności względem innych uczestników obrotu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2019 r., III CSK 131/17).

Według Sądu Najwyższego między innymi z tej przyczyny przyjęto, że mimo upływu rocznego (trzyletniego) terminu, liczonego onegdaj (przed 1 stycznia 2016 r.) od dnia, w którym dłużnik był zobowiązany złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości, termin do złożenia wniosku o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej otwierał się każdorazowo na nowo w razie późniejszego złożenia i oddalenia (choćby ponownego) wniosku o ogłoszenie upadłości (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2010 r., III CZP 14/10, z dnia 20 maja 2011 r., III CZP 23/11, OSNC 2012, Nr 1, poz. 5 i z dnia 19 lutego 2015 r., III CZP 105/14, OSNC 2015, nr 12, poz. 138 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 423/08, z dnia 13 stycznia 2010 r., II CSK 364/09, nie publ., z dnia 28 stycznia 2015 r., II CSK 237/14, nie publ. i z dnia 28 marca 2019 r., III CSK 131/17, nie publ.). Przyjęto też, że jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości osoby prawnej (lub jednostki organizacyjnej wyposażonej w zdolność

prawną) nie został zgłoszony w pierwotnym terminie, a stan niewypłacalności się utrzymuje, obowiązek zgłoszenia wniosku aktualizuje się dla każdej z osób wskazanych w art. 21 ust. 2 p.u., jeżeli obejmą one funkcje wiążące się z powinnością zgłoszenia tego wniosku, i każda z tych osób może ponosić odpowiedzialność na podstawie art. 373 p.u. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2015 r., II CSK 55/15, nie publ.).

Sąd Najwyższy zauważył, że z podobnych względów ustawą z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2015 r. poz. 978) został zmieniony art. 377 p.u. w ten sposób, że w razie niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości termin ograniczający możliwość orzeczenia zakazu, o którym mowa w art. 373 p.u., nie jest już liczony od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć, lecz od dnia ustania stanu niewypłacalności albo wygaśnięcia obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez daną osobę. W uzasadnieniu tej zmiany za niedopuszczalną z punktu widzenia celów art. 373 i n.p.u. uznano sytuację, w której dłużnik wciąż jest niewypłacalny, prowadzi działalność gospodarczą, zaciągając nowe zobowiązania, a w sprawach zakazowych broni się zarzutem, że stał się niewypłacalny wcześniej niż wskazuje na to wierzyciel i że od tego czasu upłynęło już 3 lata.

W świetle wskazanych okoliczności logicznym dopełnieniem celu nowelizacji art. 377 p.u., są intertemporalne postanowienia art. 452 pr. restr. dotyczące stosowanie znowelizowanych przepisów prawa upadłościowego do postępowań o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Ze względu na datę wszczęcia postępowania w przedmiotowej sprawie istotne są postanowienia art. 452 ust. 2 i 3 pr. restr.

W art. 452 ust. 2 pr. restr. wyrażona została zasada, że w sprawach, w których po wejściu w życie ustawy, czyli począwszy od 1 stycznia 2016 r., wpłynął wniosek o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, działania lub zaniechania określone w art. 373 i art. 374 p.u. "ocenia się według przepisów ustawy obowiązującej w dniu ich wystąpienia". Oznacza to, że ustawodawca w odniesieniu do tych spraw zastosował zasadę intertemporalną określaną jako *tempus regit actum*, zgodnie z którą skutki czynności są określane

stosownie do stanu prawnego obowiązującego w czasie dokonywania tych czynności.

Natomiast z art. 452 ust. 3 pr. restr. wynika, że jeżeli działania lub zaniechania, o których mowa w art. 373 i art. 374 p.u. w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, które stanowią podstawę orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, miały miejsce zarówno przed dniem wejścia w życie ustawy (czyli przed 1 stycznia 2016 r.), jak i po jej wejściu w życie, to do oceny ich skutków stosuje się przepisy Prawa upadłościowego w brzmieniu nadanym przepisami Prawa restrukturyzacyjnego. Oznacza to, że do oceny skutków zaniechań ciągłych, które trwały zarówno przed 1 stycznia 2016 r. jak i po tej dacie, znajdują zastosowanie przepisy znowelizowane. Należy do nich również art. 377 p.u., który w obecnym brzmieniu stanowi, "nie orzeka się zakazu, o którym mowa w art. 373, jeżeli postępowanie w tej sprawie nie zostało wszczęte w terminie roku od dnia umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13, a gdy wniosek o ogłoszenie upadłości nie był złożony, w terminie trzech lat od dnia ustania stanu niewypłacalności albo wygaśnięcia obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez daną osobę".

Nie ulega zatem wątpliwości, iż wobec tego, że w chwili wszczęcia postępowania o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności przez uczestnika tj. w dniu 9 grudnia 2016 r. istniał nadal stan niewypłacalności spółki I., z którym łączył się obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie jej upadłości, trzyletni termin do złożenia wniosku w oczywisty sposób został zachowany.

Przyjęta w niniejszej sprawie wykładnia art. 452 ust. 3 pr. restr., aprobowana w piśmiennictwie znajduje potwierdzenie w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego (zob. m. in. nie publ. postanowienia z dnia 7 czerwca 2019 r., IV CSK 177/18, z dnia 8 lipca 2020 r., IV CSK 482/19, z dnia 29 października 2020 r., V CSK 281/20). Nie podważają jej zarzuty oparte na *quasi-penalnym* charakterze zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Poza jednoznacznym brzmieniem art. 452 ust. 3 pr. restr. i celem tej regulacji, wymaga uwzględnienia, iż opisana sankcja ma zastosowanie do utrzymującego się nadal stanu niewykonywania

prawnego obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki zarządzanej przez uczestnika.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddalił skargę kasacyjną uczestnika.

jw